

VORDINGBORG
KOMMUNE

ÅRSBERETNING 2017

FN's organisation
for uddannelse, videnskab,
kultur og kommunikation
og information

MØN
UNESCO
BIOSFÆREOMRÅDE

Møn Biosfære Årsberetning 2017

Indhold

- Side 3 Samarbejde med UNESCO
- Side 4 Møn Biosfære ambassadører
- Side 5 De frivillige yder et stort arbejde
- Side 6 2 internationale projekter
- Side 7 Biosfære netværk
- Side 8 Møn Biosfæreområde 2017, aktiviteter
- Side 9 Møn Biosfæreområde 2017, partner aktiviteter
- Side 10 Erhvervsudvikling i Møn Biosfæreområde
- Side 11 Møn Biosfæreområde i 2018, kom i kontakt

Nu er Møn kommet på verdenskort af UNESCO's biosfæreområder.

Læs mere her: <https://en.unesco.org/news/new-map-world-network-biosphere-reserves-2017-2018>

Den 14. juni 2017 blev Møn, de omkringliggende øer og vandområder udnævnt som Danmarks første UNESCO biosfæreområde.

Øverst: Repræsentanter fra de nordiske biosfæreområder gæster Møn i forbindelse med det årlige møde i det såkaldte Nord MAB (Man and Biosphere) netværk.

Til højre: UNESCOs biosfære programspecialist Meriem Bouamrane overrækker udnævnelsen af Møn Biosfæreområde til borgmester Michael Seiding Larsen.

Samarbejde med UNESCO

Året 2017 var kendetegnet af et tæt samarbejde med UNESCO omkring udnævnelsen af Møn Biosfæreområde, og information om og implementering af Møn Biosfæreområde i lokalsamfundet.

Nationalt blev der skabt nye kontakter til andre UNESCO udpegninger i Danmark, herunder UNESCO verdensarvstederne, Geopark Odsherred og UNESCO skoler. Her venter spændende muligheder for videndeling og fremadrettet samarbejde.

Internationalt var Møn Biosfæreområde repræsenteret på mødet for de Europæiske biosfæreområder under en konference i Frankrig, og Møn Biosfæreområde var vært for årsmødet for de nordiske biosfæreområder i det såkaldte NORD MAB netværk.

Den 14. juni 2017 blev Møn, de omkringliggende øer og vandområder udnævnt som biosfæreområde, og den 17. oktober 2017 blev udnævnelses-dokumentet overrakt til borgmester Michael Seiding Larsen af Meriem Bouamrane fra UNESCOs Man and Biosphere (MAB) sekretariat i Paris.

Ved udgangen af 2017 er der tilmeldt omkring 60 lokale organisationer, virksomheder og foreninger til det lokale biosfærenetværk. Der er oprettet et biosfære sekretariat, nedsat et Advisory Board og dannet et ambassadør netværk. Biosfære sekretariatet er tilknyttet Vordingborg Kommunes Afdeling for Strategi og Implementering og varetager samarbejde med UNESCOs netværk samt udviklingen af Møn Biosfæreområde. Møn Biosfæreområde har givet sig mottoet: Partnere i pagt med naturen.

Møn Biosfære ambassadører

Partnere i samspil med naturen

UNESCOs biosfære program tager udgangspunkt i mennesker og forbinder dem med naturen for at sikre det levende samfund i en velbevaret natur, også for de kommende generationer.

Alle blive 'partnere i pagt med naturen' i Møn Biosfære-område.

Gode eksempler på det er to projekter, som blev udtænkt og gennemført i forbindelse med en serie workshops for Møn Biosfæreområde i 2017:

Bi-blomsterstriber på i alt 7,5 hektar langs mønske marker og 'Jeg er ikke plastik' kampagnen for nedbrydelige bæreposer i de mønske butikker skabte stor lokal bevågenhed og nåede ud til landsdækkende medier.

Tiltagene blev taget godt imod, og de viste at alle kan yde et bidrag til gavn for naturen.

Det er nemt at blive Biosfære ambassadør, som privatperson, som forening eller virksomhed, som organisation eller skole.

Tilmeldingen sker via Møn Biosfæreområdets hjemmeside. Ambassadørskabet giver bl.a. mulighed for deltagelse i udviklingsworkshops og temamøder.

Erhvervslivet kan få gavn af biosfærebrandet ved at indarbejde konkrete projekter for samspil med naturen i virksomhedsstrategien. Inspiration og rådgivning kan hentes hos ambassadørnetværket og under de årlige temamøder og udflugter i Møn Biosfæreområde.

"Inspire a positive future by connecting people and nature today"

The UNESCO MAN & BIOSPHERE programme and network is a fantastic idea. We connect people and nature in hundreds of places around the world.

Møn Biosfæreområde for de unge står øverst på dagsordenen i 2018. Samarbejde med skoler, børneinstitutioner og naturvejledere i forbindelse med årlige events vil forbinde de unge med naturen for en positiv fremtid i Møn Biosfæreområde.

Læs mere om projekterne og bliv Møn Biosfære ambassadør her:

<https://vordingborg.dk/biosfaere-moen/bliv-ambassadoer/>

PARTNERE - I PAGT MED NATUREN MØN UNESCO BIOSFÆRE

De frivillige yder et stort arbejde

Fugletælling, bi-hoteller, historiske planter og 'sejlende cykelstier'

Møn Biosfæreområde og sekretariatet har stor glæde af samarbejdet med de mange engagerede frivillige, der i høj grad bidrager til kendskab om naturens arter og beskyttelse, om vedligeholdelse og formidling af kulturarven samt til den lokale identitet og sammenhold.

Ambassadørnetværket i Møn Biosfæreområde har til formål at understøtte lokale pleje- og udviklingsprojekter, at skabe fællesskab og samarbejde blandt aktørerne og ikke mindst at kreditere de frivilliges store arbejde. Netværket er åbent for alle foreninger, ildsjæle og borgere der giver en håndsrækning til naturen, kulturen og samfundet.

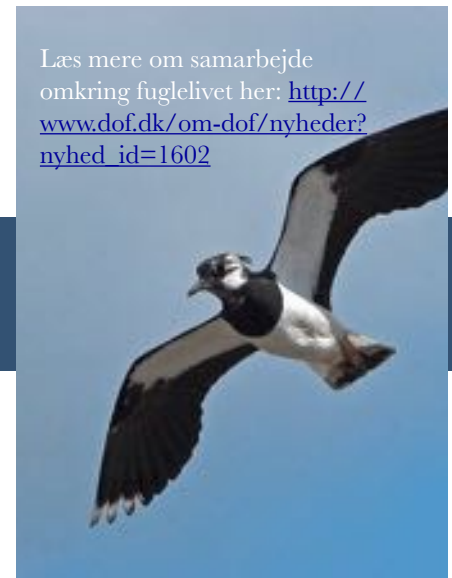
I 2017 har biosfære sekretariatet samarbejdet med en række foreninger og frivillige om bl.a. 'Udflugterne i Møn Biosfæreområde' og forskellige events og formidlingsaktiviteter.

Bi hoteller til de vilde bier har været et emne i 2018, bl.a. i middelalderhaven: <http://www.middelalderhaven.dk>

...og på Æblernes dag.

Læs mere om samarbejde omkring fuglelivet her: http://www.dof.dk/om-dof/nyheder?nyhed_id=1602

PARTNERE – I PAGT MED NATUREN

**MØN
UNESCO
BIOSFÆRE**

Nyord postbåd Røret, Færgen Møn og færgen Ida sejler forbinder Møn med Sydsjælland og Falster.

Middelalderhaven i Stege er blevet til et enestående refugium for reliktpanter fra Møn og omegn.

Den Sjællandske Grusbande hjalp med udlægning af gydegrus i Hårbølle Bækken. <http://fishingzealand.dk/grusbanden/om-grusbanden/>

2 internationale projekter

understøtter udviklingen af Møn Biosfæreområde

Projekt 'CATCH' i samarbejde med Fishing Zealand om bæredygtigt lystfiskeri
Projekt UNDINE II om oplevelser 'under overfladen' af Østersøen

Projekt CATCH handler om at bygge en bæredygtig lystfiskerturisme op omkring restaurering af vandløb, sikring af fiskebestand og bæredygtige fangstmetoder. Det lokale pilotprojekt i Vordingborg Kommune handler om oprettelse af en såkaldt 'geddefabrik', som omfatter et gydeområde for brakvandsgedder samt et mærkningsprojekt, gennemført af DTU Aqua i samarbejde med de lokale lystfiskerorganisationer.

Møn Biosfæreområde er igennem Vordingborg Kommune repræsenteret i Fishing Zealand.

Danmarks Sportfiskerforbund, adskillige kommuner på Sjælland og Øerne og frivillige lystfiskere arbejder sammen med lokale virksomheder og turistorganisationer om at udvikle bæredygtig lystfisketurisme og forbedre fiskemuligheder i hele regionen.

Projektet tager udgangspunkt i vandløbsrestaurering, sikring af fiskebestande og er dermed til stor fordel for lystfisketurismen og lokal erhvervsvekst, men også for miljøet og lystfiskerne.

Projekt UNDINE II handler om Østersøens rigdom af arter og formidling til børn og voksne. Det sker bl.a. på det årlige sildemarked i Stege og i forbindelse med uddannelse af snorkel- og dykker guider samt udvikling af tilhørende oplevelsestilbud, som gennemføres for eksempel på GeoCenter Møns Klint.

Samarbejde med internationale partnere om udvikling af Møn Biosfæreområde supplerer de indsatser, som gennemføres i lokalsamfundet.

De to første internationale projekter, som Møn Biosfæreområde deltager i, har med vandet og oplevelser ved vandet at gøre.

Begge projekter har til formål at udvikle bæredygtige turistoplevelser, altså aktiviteter der både er spændende for de lokale og turister, men samtidig ikke

ødelægger de naturlige ressourcer, som de benytter sig af.

Projekterne omhandler hhv. lystfiskeri i det ene og snorkling og dykning i det andet projekt. Begge projekter kombinerer læring, bevarelse og udvikling, som er de centrale begreber i biosfære sammenhængen.

Ved at indgå i projekter under EU's forskellige programmer tilføres Møn Biosfæreområde og Vordingborg Kommune muligheder for udveksling, videndeling og

samarbejde med andre europæiske lande og projektpartnere.

Investeringer, forbundet med EU projekterne, kommer Møn Biosfæreområde og Vordingborg Kommune tilgode. Det samme gælder for projekternes yderligere partnere i Danmark og de respektive partnerlande.

I 2018 håber Møn Biosfæresekretariat at kunne indgå i et europæisk samarbejde med 6 biosfæreområder om udvikling af bæredygtige turismepolitikker.

Læs mere her:

<http://fishingzealand.dk/fishing-zealand/fishing-zealand/>

<https://vordingborg.dk/biosfaere-moen/projekter/>

Biosfære Netværk

Møn Biosfæreområder samarbejder for at lære og dele viden.

UNESCOs biosfärenetværk er en af de største videnressourcer vi kan benytte os af i fremtiden. Her findes et hav af erfaringer, som biosfærefolk gerne deler ud af. I Møn Biosfæreområde vil vi lære af gode erfaringer og gøre dem tilgængelig for den lokale udvikling.

I maj 2017 var 20 ambassadører for Møn Biosfæreområde på studietur til det svenske biosfæreområde Vattenriket ved Kristianstad. Her blev vi meget klogere på processer, indsatser og effekter efter Vattenrikets 10 år som biosfæreområde.

Det nordiske biosfärenetværk NORD MAB gæstede Møn i forbindelse med udnævnelsen i oktober 2017. Det var et meget inspirerende besøg, hvilket de lokale medvirkende sikkert er enige i.

I forår 2018 vil vi indgå et partnerskab med Vattenriket i Sverige for at skabe basis for et tæt fremadrettet samarbejde, da vi har meget til fælles, som vi vil kunne dele.

What are the benefits of biosphere reserves?

The biosphere reserve concept can be used as a framework to guide and reinforce projects to enhance people's livelihoods and ensure environmental sustainability. UNESCO's recognition can serve to highlight and reward such individual efforts. The designation of a site as a biosphere reserve can raise awareness among local people, citizens and government authorities on environmental and development issues. It can help to attract additional funding from different sources. At the national level, biosphere reserves can serve as pilot sites or 'learning places' to explore and demonstrate approaches to conservation and sustainable development, providing lessons which can be applied elsewhere.

Læs mere her: <http://www.vattenriket.kristianstad.se/index.php>

Møn Biosfæreområde i 2017

Aktivitetsoversigt

- 4 Advisory board møder
- 4 branding workshops for frivillige og erhverv
- 1 temamøde om Fremtidens landbrug i Møn Biosfæreområde
- 1 studietur til Vattenriket for Møn Biosfære Ambassadører
- Deltagelse i mødet af de danske UNESCO sites og projekter.
- Deltagelse i EURO MAB møde i Frankrig
- Afholdelse af Nord MAB mødet på Møn
- Udnævnelse af Møn Biosfæreområde i forb. med koncert i Stege kirke
- Formidling af Møn Biosfæreområde og Dark Sky Park i House of Moen og på GeoCenter Møns Klint
- Deltagelse i Sildemarked og Æblernes Dag
- 8 udflugter i Møn Biosfæreområde i samarbejde med foreninger, virksomheder, naturvejledere, Fugleværnsfonden, Museum Sydøstdanmark og Handelsstanden.
- Bi blomster projekt med mønske landmænd og lokalbefolkningen
- 'Jeg er ikke plastik' med Møns Handelsstandsforening og SuperBrugsen Lendemark
- Bevilling af Friluftsråds midler til et formidlingsprojekt om de vilde bier
- 2 EU projekter med fokus på bæredygtig blå turisme
- Deltagelse i en række møder om lokale udviklingsprojekter, hvor biosfærekonceptet ønskes indarbejdet.
- Foredrag og oplæg ved forskellige lokale og nationale begivenheder.
- Biosfære hjemmeside: <https://vordingborg.dk/biosfaere-moen/> og input til andre sider.
- Facebook gruppe med 360 medlemmer
- <https://www.facebook.com/groups/biosfaeremoen/?ref=bookmarks>
- Ambassadør netværket: <https://vordingborg.dk/biosfaere-moen/bliv-ambassadoer/>
- Landsdækkende presse- og medieomtale af Møn Biosfæreområde, bi-projektet og 'Jeg er ikke plasktik' kampagnen.
- <https://www.tveast.dk/nyheder/17-10-2017/1930/mon-bliver-officielt-optaget-i->

Roll up udstilling på 3 sprog, som blev vist i turistinformationen House of Moens i Stege og på GeoCenter Møns Klint.

Møn Biosfæreområde i 2017

Aktivitetsoversigt biosfærepartnere

Naturstyrelsen åbnede den nye tematiske udstilling i Ulvshale Naturcenter og nye vandreruter i Ulvshale skov.

Fugleværnsfonden afholdte Åbent hus på fugletårnet på Nyord og udgav aktuel rapport om fuglelivet. Download rapporten her: <https://vordingborg.dk/biosfaere-moen/publikationer/>

Miljø- og Fødevareministeriet
Naturstyrelsen

Naturpleje og biodiversitet

Lyst til vandhullerne
Et åbent vandløb i Ulvshale skov er et vigtigt element i den lokale økosystem. Det giver mulighed for at se mange forskellige arter af insekter og padder. I samarbejde med Naturstyrelsen og lokale frivillige er der blevet etableret vandhuller i skoven for at sikre et godt miljø for de forskellige arter.

Græssene vender tilbage til skoven
Den gamle skov i Ulvshale skov er blevet gendannet til en naturrig skov. I samarbejde med Naturstyrelsen og lokale frivillige er der blevet etableret græssede områder i skoven for at sikre et godt miljø for de forskellige arter.

Mygnet have graves op
I samarbejde med Naturstyrelsen og lokale frivillige er der blevet etableret mygnet have i Ulvshale skov. Mygnet have er et vigtigt element i den lokale økosystem og giver mulighed for at se mange forskellige arter af insekter og padder.

Hegn fjernet ved rysten
I samarbejde med Naturstyrelsen og lokale frivillige er der blevet fjernet hegn ved rysten i Ulvshale skov. Dette har gjort det muligt for naturen at gendanne sig selv og skabe et godt miljø for de forskellige arter.

Råvarebeholdningen reguleres
I samarbejde med Naturstyrelsen og lokale frivillige er der blevet reguleret råvarebeholdningen i Ulvshale skov. Dette har gjort det muligt for naturen at gendanne sig selv og skabe et godt miljø for de forskellige arter.

Heden ryddes for vorterbæk
I samarbejde med Naturstyrelsen og lokale frivillige er der blevet ryddet heden for vorterbæk i Ulvshale skov. Dette har gjort det muligt for naturen at gendanne sig selv og skabe et godt miljø for de forskellige arter.

Årsmødet i Miljø- og Fødevareministeriet
I samarbejde med Naturstyrelsen og lokale frivillige er der blevet afholdt et årsmøde i Miljø- og Fødevareministeriet. Dette har gjort det muligt for naturen at gendanne sig selv og skabe et godt miljø for de forskellige arter.

Årsmødet i Naturstyrelsen
I samarbejde med Naturstyrelsen og lokale frivillige er der blevet afholdt et årsmøde i Naturstyrelsen. Dette har gjort det muligt for naturen at gendanne sig selv og skabe et godt miljø for de forskellige arter.

Miljø- og Fødevareministeriet
Naturstyrelsen
www.miljoefforret.dk

Erhvervsudvikling i Møn Biosfæreområde

Branding af virksomheds indsatser, som skaber et bedre samspil med naturen.

Møns Handelsstandsforening og SuperBrugsen Lendemærk har samarbejdet om at udskifte plastikposer med nedbrydelige alternativer. Nu er begge partnere gået videre med emnet til gavn for forbrugere og Møn Biosfæreområde, der dermed kommer i bedre samspil med naturen. Hvis du har et bæredygtig produkt, kan du melde dig under fanen som partner i pagt med naturen.

Fødevarer-netværk Kultivator er et godt sted at starte, hvis man går med ideen om en lokal produktion. Det kan både være fødevarer og non food produkter. I samarbejde med Kultivator vil vi arbejde på at fremstillingen og produkter 'made i Møn Biosfæreområde' synligt viser deres samspil med naturen og afsættes på bedste vis.

Kultivator
Lokal fremstilling med omtanke

UNESCO udnævnelsen af Møn Biosfæreområde er en stærk national og international brand. Det skal bruges til at få gang i en udvikling der sikrer, at mennesker og naturen kommer i bedre i samspil med hinanden.

Virksomheder kan få stor gavn af biosfærebrandet, hvis de viser hvordan de bringer deres virksomhed og deres produkter i samspil med naturen.

Ideer kan hentes på de årlige temamøder og i ambassadør-netværket. Biosfære koordinator Annette Tenberg står til rådighed for sparring.

PARTNERE - I PAGT MED NATUREN

'Biosfære Møn, det er vist noget for landbrug og turisme'. Sådan lød det i opstartsfasen af Møn Biosfæreområde.

Et UNESCO biosfære-område kan meget mere. 'Man and biosphere' - altså menneske i samspil med sine kulturelle og naturlige omgivelser, det betyder at vi skal kunne leve, bo, uddanne os og arbejde i et område, hvor vi samtidig bevarer naturen og bygger videre på vores kulturelle traditioner.

Møn Biosfæreområde handler rigtig meget om, at vi udvikler bæredygtige erhverv.

Der arrangeres temamøder for biosfære ambassadører med spændende oplægs-holdere, som f.eks. 'Fremtidens landbrug i Møn Biosfæreområde'. I 2018 vil det bl.a. handle om udvikling af Dark Sky park og Community.

Erhverv, som både bidrager til og drager nytte af, at vi har en enestående natur og en velbevaret kulturhistorie til rådighed.

For at bevare det aktive og mangfoldige erhvervsliv, er det vigtigt at have et stærkt samfund, gode forretningsbetingelser og et stærkt brand. UNESCOs biosfære titel er sådan et brand for hele Møn. Det kan gavne alle former for virksomhed, såfremt den gør en indsats for bevarelse af vores enestående natur. Det kan være omlægning til økologi, nedbrydelige bæreposer, ekspertise i solceller eller salg af

udendørsbelysning der sikrer at vi ikke skaber for meget lysforurening.

Vil du gerne kvalificere din virksomhed for at kunne bruge biosfære logoet, tag kontakt til biosfære koordinator Annette Tenberg.

Du kan blive biosfære netværkspartner og få inspiration og hjælp til at blive partner i pagt med naturen.

PARTNERE - I PAGT MED NATUREN

Fiskerne fra 'Søstrene' hører til de første Møn Biosfære ambassadører.

For erhvervsfiskeriet handler det om at bevare lokale arbejdspladser, skabe lokal afsætning af årstidens frisk fangede fisk og indsatser for at bevare fiskebestande i Østersøen.

Møn Biosfæreområde i 2018

Kom i kontakt, bliv Møn Biosfæreambassadør og deltag i netværket:

Udvidelse af Advisory board med 2 årlige tematiske stormøder.

Gennemførelse af et projekt om de 'vilde bier' i samarbejde med lokale foreninger og Vordingborg Kommunes naturvejleder.

Samarbejde med skoler, børne- og unge institutioner i Møn Biosfæreområde om FN's mål for bæredygtig udvikling.

Gennemførelse af workshops og netværksaktiviteter for Møn Biosfære ambassadører, erhverv og kommende samarbejdspartnere.

'Udflugter i Møn Biosfæreområde' og mange andre lejligheder til at komme i kontakt med Møn Biosfæreområde på.

En stor tak lyder til Henriette Hansma og koret Aquamarant fra Holland, der forærede Møn Biosfæreområde den 17. oktober 2017 en fantastisk koncert i Stege kirke, i anledning af udnævnelsen som biosfæreområde.

I 2018 vil vi fortsætte med formidling og indsatser for de vilde bier, humlebier og honningbierne i Møn Biosfæreområde.

Strategi og Implementering
Koordinator for Møn Biosfæreområde
Annette Tenberg
anrg@vordingborg.dk
mobil 4015 8944